

Οι συνέπειες άρσης της «γενικής επιστράτευσης» στο χώρο του Στρατιωτικού Ποινικού Δικαίου *

Αδάμ Παπαδαμάκη

Καθηγητή Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

* Δημοσιεύθηκε στην “Ποινική Δικαιοσύνη”, τ.3/2003, σελ. 309-310

Με τις ρυθμίσεις που εισήγαγε ο νέος ΣΠΚ δημιουργείται ερμηνευτικό πρόβλημα σχετικά με τον αξιόποιο χαρακτήρα των διαρκών εγκλημάτων της ανυποταξίας και της λιποταξίας. Η αποδέσμευση των ως άνω εγκλημάτων από την επιβάρυνση της κατάστασης γενικής επιστράτευσης έχει ως αποτέλεσμα ότι ο υπαίτιος θα ευθύνεται πλέον για την τέλεση της πράξης του σε καιρό ειρήνης.

The new Military Penal Code creates some interpretative problems concerning the punishable character of the crimes of insubordination and desertion.

I. Για πολλά χρόνια η κατάσταση γενικής επιστράτευσης αποτελούσε επιβαρυντική περίσταση για τα στρατιωτικά εγκλήματα, με αποτέλεσμα η προβλεπόμενη ποινή να εκτινάσσεται σε ιδιαίτερα υψηλές τιμές. Τυπικά η κατάσταση αυτή ίσχυε από το 1974 (ΠΔ 506/1974), ουσιαστικά όμως οι όροι ισχύος της αμβλύθηκαν μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα. Ο νέος ΣτρΠΚ με το άρθρο 6 εισήγαγε ένα νέο όρο την **παρατεταμένη γενική επιστράτευση**. Κατά τη διάταξη αυτή, μετά την πάροδο έξι μηνών από την κήρυξη γενικής επιστράτευσης ισχύουν οι διατάξεις του ΣτρΠΚ που εφαρμόζονται σε ειρηνική περίοδο, αν ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά. Η ρύθμιση αυτή έχει την «προϊστορία» της, καθώς κυοφορήθηκε κάτω από εύλογες διαθέσεις

αποκλιμάκωσης της ποινικής μεταχείρισης των στρατιωτικών εγκλημάτων που τελούνταν υπό καθεστώς «πλασματικής» γενικής επιστράτευσης. Νωρίτερα, πάντως, πριν την ισχύ του νέου ΣτρΠΚ ψηφίστηκε ο Ν 2109/1992, ο οποίος με τη διάταξη του άρθρου 11 παρ. 2 παρείχε τη δυνατότητα στο δικαστήριο, σε περίπτωση γενικής επιστράτευσης που διαρκεί παραπάνω από ένα έτος, να επιβάλλει, προκειμένου περί στρατιωτικών εγκλημάτων, τις προβλεπόμενες σε καιρό ειρήνης ποινές.¹ Ήδη με το ΠΔ 371/2002 (ΦΕΚ Α΄ 320/18.12.2002) αίρεται η κατάσταση γενικής επιστράτευσης και η

¹ Βλ. σχετ., Α. Παπαδαμάκη, Στρατιωτικό Ποινικό Δίκαιο, β΄ εκδ. 2002, σελ. 93 επ.

χώρα περιέρχεται και νομικά σε κατάσταση ειρήνης.

II. Το ερμηνευτικό πρόβλημα που οπωσδήποτε θα ανακύψει και θα απασχολήσει τα στρατιωτικά δικαστήρια της χώρας μας είναι: αν η εν λόγω νομοθετική μεταβολή επηρεάζει τον χαρακτήρα αξιοποιήσιμων των διαρκών στρατιωτικών εγκλημάτων, τα οποία **άρχισαν να τελούνται** (ως κακουργήματα) υπό την ισχύ του ΠΔ 506/1974, **παρέμειναν** κακουργήματα και με το νέο ΣτρΠΚ (:άρθρο 6 παρ. 3 «...αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά.») και σήμερα **συνεχίζουν** τελούμενα σε καιρό ειρήνης.²

Πρόκειται για τα εγκλήματα της ανυποταξίας σε περίοδο παρατεταμένης γενικής επιστράτευσης (άρθρο 32 γ' ΣτρΠΚ) και της λιποταξίας αξιωματικού στο εσωτερικό σε περίοδο παρατεταμένης γενικής επιστράτευσης (άρθρο 33 παρ. 3 γ' ΣτρΠΚ).

III. Μία πρώτη παρατήρηση που επιβάλλεται εδώ να διατυπωθεί είναι ότι η γενική επιστράτευση συνιστά χρονική περίσταση με βάση την οποία διαπλάθονται οι διακεκριμένες μορφές των στρατιωτικών εγκλημάτων ενώ σπανιότερα ανάγεται και σε πρωτογενές στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασής τους (άρθρα 19, 20, 21 ΣτρΠΚ). Ως εκ τούτου, η άρση της γενικής επιστράτευσης να μην αποτελεί μία εξωποινική νομοθετική μεταβολή, πλην όμως η ίδια η «γενική επιστράτευση» είναι άρρηκτα δεμένη με το περιεχόμενο της **επιβάρυνσης** (αλλά και της θεμελίωσης) των στρατιωτικών

εγκλημάτων συμπροσδιορίζοντας μαζί τους το ποινικό status που ισχύει σε συγκεκριμένη στιγμή, έτσι ώστε η μεταβολή αυτή να αναφέρεται εν τέλει στη ίδια την υφή τους.³

Είναι, εξάλλου, γνωστό, ότι τόσο η ανυποταξία, όσο και η λιποταξία είναι **διαρκή** εγκλήματα, η τέλεση των οποίων διακόπτεται, είτε με τη διάθεση του λιποτάκτη ή ανυπότακτου στις Αρχές (εμφάνιση, σύλληψη, κατάταξη), είτε με την παύση της στρατιωτικής του υποχρέωσης. Επομένως ως **τέλεση** της πράξης νοείται όλη η διαρκούσα συμπεριφορά της ανυποταξίας ή λιποταξίας, ήτοι από την κήρυξη κάποιου ως ανυπότακτου ή λιποτάκτη μέχρι την παύση των εν λόγω ποινικά επιλήψιμων καταστάσεων. Και είναι, νομίζω, εδώ κατάλληλη η στιγμή να επιχειρήσουμε την ακόλουθη ουσιώδη διάκριση:

α) Αν η άρση της γενικής επιστράτευσης τοποθετείται χρονικά στο διάστημα που ο υπαίτιος ανυποταξίας ή λιποταξίας συνεχίζει να **παρατείνει** τη συμπεριφορά του, τότε το έγκλημα (της ανυποταξίας ή λιποταξίας) καταλαμβάνεται από τη **νέα** εξωποινική μεταβολή. Εν προκειμένω τα ερμηνευτικά κρίσιμα στοιχεία είναι αφενός μεν **ο χρόνος τέλεσης της πράξης** αφετέρου δε, ο νόμος που επισφραγίζει **το πέρας του χρόνου τέλεσης της πράξης**. Δεν τίθεται, δηλαδή, ζήτημα εφαρμογής του άρθρου 2 παρ. 1 ΠΚ, καθώς η εν λόγω διάταξη

³ Βλ. σχετ., *I. Μανωλεδάκη*, Ποινικό Δίκαιο, Επιτομή Γενικού Μέρους, εκδ. δ' 1996, σελ. 92 επ. Για το ζήτημα της εξωποινικής νομοθετικής μεταβολής βλ. ειδικότερα *A. Κατσαντώνη*, η αναδρομικότητα του επιεικέστερου ποινικού νόμου εν περιπτώσει εξωποινικής νομοθετικής μεταβολής, ΠοινΧρ 1975, 801 επ.

² Κατά κανόνα η βασική μορφή των στρατιωτικών εγκλημάτων συνδέεται με την ειρηνική περίοδο.

προϋποθέτει τη συνδρομή περισσότερων νόμων που ίσχυσαν από την τέλεση **μέχρι** την αμετάκλητη εκδίκαση της πράξης.

Όταν λοιπόν οι περισσότεροι νόμοι περιορίζονται (συνωθούνται) χρονικά στο χρόνο τέλεσης – και μιλάμε βέβαια μόνο για τα διαρκή εγκλήματα- τότε το έγκλημα καταλαμβάνεται από το νέο – τελευταίο, έστω και αυστηρότερο νόμο.⁴ Επομένως, τόσο η ανυποταξία, όσο και η λιποταξία εμφανίζονται αποδεσμευμένες από την κατάσταση γενικής επιστράτευσης και ο υπαίτιος θα ευθύνεται πια για τέλεση της πράξης του σε καιρό ειρήνης.

β) Αν η άρση της γενικής επιστράτευσης τοποθετείται χρονικά στο μεσοδιάστημα της διακοπής (περάτωσης) της ανυποταξίας ή λιποταξίας και αμετάκλητης εκδίκασής της, τότε κατ' εφαρμογή του άρθρου 2 παρ. 1 ΠΚ θα εφαρμοστεί ο ευμενέστερος νόμος, δηλαδή ο υπαίτιος θα ευθύνεται για ανυποταξία ή λιποταξία, χωρίς την

επιβάρυνση της γενικής επιστράτευσης, σε καιρό ειρήνης.⁵

IV. Γίνεται φανερό, ενόψει των ανωτέρω, ότι η άρση της γενικής επιστράτευσης, ως εξωποινική νομοθετική μεταβολή άρρηκτα δεμένη με την επιβάρυνση των διαρκών στρατιωτικών εγκλημάτων της ανυποταξίας και της λιποταξίας, όταν τοποθετείται στο χρόνο τέλεσης της (διαρκούς) πράξης **και** καταλαμβάνει και την περάτωσή της, οδηγεί στη μετάπτωση των εγκλημάτων αυτών σε πλημμελήματα (: τέλεση σε καιρό ειρήνης).

⁴ Βλ. σχετ., *Μαγκάκη*, ΣυστΕρμΠΚ, α2, άρθρο 9, Γ. Μπέκα, Η χρονική επέκταση ισχύος των ουσιαστικών ποινικών νόμων, 1992, σελ. 68-70, Α. Σταθόπουλου, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1273/2001 ΠοινΧρ 2002, 515, ΑΠ 1177/1990 ΠοινΧρ 1991, 421, ΕφΑθ 343/1981, ΠοινΧρ 1981, 379. Πρβλ επίσης *Schönke-Schröder-Eser*, StGB, 1991, 24 εκδ., παρ. 2 Pn 13-15. Ο *Μανωλεδάκης*, Ποινικό Δίκαιο, ο.π. σελ. 89, ο *ίδιος*, Ασφάλεια και Ελευθερία, 2002, σελ. 186, δέχεται ότι και στην περίπτωση των διαρκών εγκλημάτων πρέπει να εφαρμοστεί ο ευμενέστερος νόμος κατ' άρθρο 2 παρ. 1 ΠΚ και εν πάση περιπτώσει όχι ο αυστηρότερος κατ' άρθρο 7 παρ. 1β Συντ. Και υπό την ερμηνευτική αυτή εκδοχή ευνοείται -στη συγκεκριμένη περίπτωση- η άποψή μας για «μετάπτωση» των κακουρηγμάτων της ανυποταξίας και λιποταξίας σε πλημμελήματα.

⁵ Επ' ουδενί φυσικά θα μπορούσε να θεωρηθεί η κατάσταση γενικής επιστράτευσης ως «νόμος προσωρινής ισχύος» (άρθρο 3 ΠΚ), έτσι ώστε να παρακαμφθεί η εφαρμογή του άρθρου 2 παρ. 1 ΠΚ. Τυχόν αντίθετη εκδοχή θα διέβαλλε και την καθημερινή γλωσσική παραδοχή ότι: η επί τριακονταετία ισχύς ενός νόμου δεν μπορεί να θεωρείται προσωρινή! Πρβλ. *σχετ.*, *Μπέκα*, ο.π. σελ. 275 επ.